

Štovanje Gospe Lurdske u hrvatskom glazbenom stvaralaštvu

Katarina Koprek*

Sažetak

Pobožnost Majci Božjoj Lurdskoj bila je i ostala vrlo obljubljena u hrvatskom narodu, pa su mnoga pokoljenja hrvatskih glazbenika obogaćivala riznicu hrvatske marijanske glazbe, nadahnuti upravo pobožnošću prema njoj. Dovoljno je u tom smislu ukazati na činjenicu da se u 22 molitvenika i 22 pjesmarice od 1895. do 2006. godine sačuvala 21 glazbena jedinica posvećena Majci Božjoj Lurdskoj. Neke su od tih popijevaka preuzete iz inozemnih izvora, druge su pak nastale kreativnošću pobožnoga puka ili skladatelja cecilijanskoga i postcecilijanskoga razdoblja, kao i modernih kantautora.

Ključne riječi: pučke popijevke, popijevke Majci Božjoj Lurdskoj, marijanska pobožnost, hrvatski glazbenici–cecilijanci

Uvod

U povijesno–kulturnom ambijentu političkoga, društveno–ekonomskoga i vjerskoga života hrvatskoga naroda u 19. stoljeću, privilegirano mjesto zauzimala je pobožnost Blaženoj Djevici Mariji. Na intenzivniji razvoj i produbljivanje Bogorodičina štovanja u drugoj polovini 19. stoljeća utjecalo je proglašenje dogme o Bezgrešnom Začeću 1854. godine te lurdska ukazanja 1858.¹ Marijina ukazanja u Lurdu, a potom i u Fatimi 13. svibnja 1917, pokrenula su Božji narod i na organizirana velika hodočašća početkom 20. stoljeća. Sva ta marijanska događanja imala su svoj odraz i na glazbeni, osobito crkveno–glazbeni život hrvatskoga naroda.

* Doc. dr. sc. Katarina Koprek, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Adresa: Vlačka 38, 10 000 Zagreb, Hrvatska. E–pošta: katarinakoprek@hotmail.com

1 Spomen na ukazanje slavi se 11. veljače u Lurdu od 1890. godine, a u cijeloj Crkvi od 1908. godine (usp. J. Šetka, Hrvatska marijanska terminologija — u: Bogorodica u hrvatskom narodu. Zbornik radova Prvog hrvatskog mariološkog kongresa u Splitu 9. i 10. rujna 1976, Zagreb 1978, 74).

O Mariji se i o Lurdu u nas piše u raznim vjerskim glasilima, priručnicima za propovijedi; prevode se² i pišu knjige³, ali i pjeva njoj u čast. No hrvatska se religiozna i kršćanska duša naročito može upoznati upravo u pjesmi na hodočašćima u marijanska svetišta. Stoga se u ovom radu nastoji detaljnije prikazati što su sve u glazbenoj umjetnosti u smislu štovanja Gospe Lurdske stvorili Hrvati tijekom 19. i 20. stoljeća.

Na temelju istraživanja 22 molitvenika i 22 pjesmarice od godine 1895. do 2006, ukazuje se na činjenicu da se u hrvatskim pjesmaricama i molitvenicima sačuvala 21 glazbena jedinica posvećena Majci Božjoj Lurdskoj. Neke su od tih glazbenih jedinica preuzete iz stranih izvora, druge su nastale kreativnošću pobožnoga puka ili skladatelja cecilijanskoga i postcecilijanskoga razdoblja, kao i modernih kantautora.

Riječ je o sljedećim lurdskim glazbenim jedinicama iz spomenutoga razdoblja, a neke od njih će biti podvrgnute glazbenoj i tekstualnoj analizi:

1. Sred te se pećine
2. U Lurdu se pojavi
3. Nebeska se Gospa
4. O čudna Djevice
5. Krunica Gospe Lurdske
6. O pruži mile ruke
7. Svoj mili lik ukaži
8. Marijo Hrvati te zovu
9. Prejasna kraljice
10. Marijo, ti mila majčice
11. Marijo, Lurdska o Kraljice
12. Marija sva je bez ijedne ljage
13. Sred lurdske pećine
14. K'o sjajan pojav'
15. Sa pouzdanjem
16. Kraljici Hrvata
17. Pjesma Gospi Lurdskoj — Da pjevamo prelijepu pjesmicu⁴
18. Lurdskoj Gospi — Pozdravljam te, draga Gospo (narodna popijevka)⁵

2 Gospa od Lurda po Hinku Laseru, Zadar, 1884; Lurdske čudesne epizode po Enriku Laseru, II. dio, Senj, 1888. Obje knjige o događajima u Lurdu s francuskoga preveo Krsto Milas, svećenik Dubrovačke biskupije.

3 J. Lach (župnik), Marija Lurdska ili kako se ukazala bl. Djevice Marija u Lurdu god. 1858, Madjarevo, 1887. — djelo je posvećeno »Presvetoj, visokorodjenoj i milostivoj gospodji Luisi grofici Erdödy od Monyorokereka, premilodj dobročiniteljici puka«; I. Horat (svećenik Nadbiskupije zagrebačke), *Majka Božja Lurdska*, Povijest Proštenjišta Lurdskoga, Zagreb, 1889.

4 Naša Gospa Lurdska, 1930/1, 12, 186–187.

5 Popijevka koja i danas živi u usmenoj predaji, a pjeva se u Bačkom Monoštru, Sonti i Somboru.

19. Sa obala sinjeg mora (davorija)
20. Gospi Lurdskoj u Velom Varošu⁶
21. Od vijeka si izabrana.⁷

1. *Popijevke Gospi Lurdskoj — plod kreativnosti pobožnoga puka*

Pjesma je oduvijek bila povlašteno izražajno sredstvo kojim je puk izricao svoju vjeru i svetkovao blagdane, skupno i pojedinačno u narodnom veselju. Ona je plod ushita duha pobožnoga nam puka, s pogodnim pučkim glazbenim tonom i bogatstvom jezičnih rima. Takvo je pjevanje organizirano prema načelima kratkoga napjeva koji služi za kazivanje dugačkih pjesama, pjesama narativnoga karaktera s velikim brojem stihova. Zato ovakav način pjevanja nazivamo oglazbljeno pripovijedanje.⁸

Premda je pučka popijevka uistinu najiskreniji, najvjerniji i najneposredniji izraz narodne duše, ipak u svojim tekstovima ponekad predstavlja svojevrstan problem jer nije u skladu s povijesnom, a katkada i dogmatskom istinom. Kao primjer takve popijevke, koja se pjeva u čast Gospi Lurdskoj, izdvajamo hodočasničku popijevku koja se nalazi u pjesmarici Đure Krečija (Subotica, 1905), kao i u svim starijim molitvenicima, a raširena je po Bačkoj i po Slavoniji. Zbog nesuvisla pripovijedanja o lurdskim događajima Pavao Matijević, svećenik, o toj pjesmi piše u časopisu *Naša Gospa Lurdska*:

Bez sumnje je tu pjesmu složio kakav seljak prije pedesetak godina, koji je čuo jednu propovijed o Lurdu, a onda je on u glavi zamislio cijelu radnju.⁹ Pjesma se sastoji od 36 kitica. Za primjer izdvajamo nekoliko kitica pjesme:

1. Da pivamo prilipe pismice
Lurdske Gospe, Marije divice
Pripjev:
Mila majko diva,
Zdrava bud, Marijo.
2. Veseli se mala Bernardica
Njoj s' ukaza Marija divica
3. Kad se gospa sa neba sletila
Sva se Ludska šuma zasvitlila.
4. Bernardica pred špiljom klečala
I Mariju majku pozdravljala.
5. Marija je na špilji stajala,
Bernardicu jeste upitala:

6 Skladba je nastala u čast osobitog štovanja Gospe Lurdske u Velom Varošu. Autori skladbe su Božo Delić (Bobo) i Šime Marović.

7 Popijevka se nalazi u Molitveniku za katolike u oružanim snagama i redarstvenim službama Republike Hrvatske, 3. dop. izd., Zagreb, 2000, 243.

8 Usp. N. Luburić, *Duhovne popijevke iz Hercegovine*, Sv. Cecilija, 1993, 3, 59–66.

9 *Naša Gospa Lurdska*, 1930/1, 12, 186.

6. »Zašto plačeš sirotice mala?«
Bernardica majki odgovara:
7. »Majka mi je u bolest upala,
Ja sirota kod majke ostala.
8. Tebi sam se, gospo, uticala,
Svake zore pred špiljom klečala.
9. I tebe sam, gospo, pozdravljala
Da mi budeš moja majka prava.«
10. Onda njoj se gospa progovara:
»Ja ću biti tvoja majka prava.«

Zbog neistinitosti sadržaja ove pjesme Pavao Matijević navodi:

Kad sam vidio i čuo, kako narod pjeva pjesme bez sadržaja i ukusa, zamolio sam svećenika i pjesnika preč. g. S. Petranovića, da mi prepjeva tu starinsku lurdsku pjesmu. Zamolio sam ga, da početak i oblik pjesme zadrži, da u njoj narod prepozna »svoju« pjesmu, ali da je zaodjene u drugo pjesničko ruho. On je svoj zadatak sjajno izvršio. (...) U toj pjesmi ne znaš što bi više pohvalio: da li vjernost i istinitost sadržaja ili krasne opise pjesničke. A narod ju je tako rado prihvatio, da se već pjeva po svim prošteništima u Slavoniji.¹⁰

Evo te pjesme:

1. Da pjevamo prel'jepe pjesmice
Lurdske Gospe Marije Djevice.

Pripjev:

*Svijet nek čuje cio
Zdrava bud', Marijo!*

2. Bernardici s hridi Masabjela
Ukaza se divna Gospa bijela

Toj popijevki pridodajemo i popijevku *Lurdske Gospe*, koja i danas živi u usmenoj predaji, a pjeva je hrvatski puk u Bačkom Monoštru, Sonti i Somboru.

Pozdravljam te, draga Gospo, hiljadu puta.
Ti si svete lurdske špilje prijazna zvizda.
Bila ružice, čudna Dvice, pod tobom prid špiljom
Izvor otvorio se.
Ovdi stoji draga Gospa u čistom bilom.
Krunicu u ruci drži desnicom divnom.
Bila ružice...
Krasno trepti tvoje sveto i milo lice,
Smišeć sluša pozdrav male Bernardice.
Kaži mi ime da slavim tebe.
Iz neba si došla, divo. Ah, siđi bliže.

10 Naša Gospa Lurdska, 1930/1, 12, 186–187. Ovu je pjesmu Pavao Matijević izdao u knjižici »Draga Gospa Ilačka na vodici« za hodočasnike Ilačkog prošteništa (Srijem) 1921. i 1930. godine u prepjevu S. Petranovića, a pjesma ima 34 kitice.

Bezgrišno je moje ime, drago ditešce,
 Skromnost tvoja i pobožnost dopala mi se.
 Razglasi puku da se tu kupu
 Prid špiljicu ovu malu, pravu kamenu.
 Zasjala se lurdska špilja, crna pećina.
 U njoj stoji draga Gospa, Diva Marija.
 Bila ružice...
 Snižna bila i ljiljana ljubica krasna,
 Na glavi ti trepti kruna od dvanajst zvizda.
 Oh, ne viruju, Gospo, da si tu
 Pruži, Gospo, blagoslova cilom narodu.
 Divlja ruža pod nogama lipo procvala.
 Iz blaženih usta tvojih ta se rič čula.
 Ovdi će kap po kap teć iz kamena
 Tu će hromi, slipi, nimi naći svi zdravlja.
 A sad, Divo, na kolina ja grišnik padam
 Materinski tvoj blagoslov od tebe čekam.
 Da te u nebu, u vičnjem rajju,
 Hvalim, slavim i pozdravljam Lurdsku Mariju.

2. *Popijevke u čast Gospi Lurdskoj u »Pjevniku« Kindleina i Kolandera*

Dok je reforma crkvene glazbe krajem 19. stoljeća bila u punom zamahu u Njemačkoj, Francuskoj i Italiji, u Hrvatskoj se javljaju prvi pokušaji njezine obnove.¹¹ U tom razdoblju, zbog nedostatka knjiga za crkveno pučko pjevanje, nastaje potreba za izdavanjem zbirki crkvenih pjesama — pjesmarica.

U toj nakani nastaje golema zbirka pjesama — »Pjevnik«¹², namijenjen hrvatskom puku, ali nažalost s malo hrvatskih i malo dobrih crkvenih pjesama¹³, koje su sabrali, uredili i izdali Karlo Kindlein¹⁴ i Vatroslav Kolander¹⁵ u Zagrebu 1895. godine.¹⁶

11 U to je vrijeme pokrenut časopis za crkvenu glazbu, Sv. Cecilija« u cilju njezine obnove. Izlazio je u dva razdoblja: od 1877. do 1878. te od 1883. do 1884. Program rada nalazimo u prvom broju časopisa: 1. po crkvama uvesti što dostojnije pjevanje i sviranje; 2. sabirati lijepe stare crkvene popijevke; 3. nastojati da u crkvi sam puk pjeva; 4. poticati da skladatelji skladaju dobre crkvene kompozicije i 5. izdavati dolične kompozicije (usp. I. Špralja, Povijest crkvene glazbe crkve u Hrvata — u: Crkvena glazba. Priručnik za bogoslovna učilišta, Zagreb, 1988, 191).

12 Pjevnik. Kantuale crkvenih popievaka, sabrali, uredili i izdali Karlo Kindlein, prebendar prvost. crkve i Vatroslav Kolander, organista prvost. crkve, Zagreb, 1895, tisak Antuna Schölza u Zagrebu.

13 Usp. M. Zjalić, Hrvatska pučka crkvena popijevka, Samobor, 1918, 24.

14 Karlo (Dragutin) Kindlein rodio se 1854. godine u Našicama. Godine 1879. bio je zaređen za svećenika, a službovao je kao kapelan u Staroj Gradiški. Od godine 1879. namješten je u pisarni Nadbiskupskoga duhovnog stola, a 1890. godine postaje prebendar prvostolne crkve. Bio je izvrstan pjevač, pa je poučavao pjevanje u Nadbiskupskom bogoslovnom sjemeništu. Umro je 1935. godine kao začasni kanonik [usp. Anonimus, Dragutin Kindlein, Sv. Cecilija, 1925, 29, 56; M. Demović, Rasprave i prilozi iz stare hrvatske glazbene prošlosti s bibliografijom, Hommage o 70. obljetnici života (ur. M. Babić), Zagreb, 2007, 454].

»Pjevnika« uz mnoštvo raznih popijevaka obiluje marijanskim pjesmama (tu su 62 marijanske pjesme), među kojima prvi puta nalazimo naznačene »lurdske pjesme« s točnim uputama njihova izvođenja tijekom hodočašćenja. To su: na dolasku u Lurd *Sred te se pećine*, pred špiljom *Marijo Hrvati te zovu* i *Prejasna kraljice*, a na odlasku *O pruži mile ruke*.

Koliko je poznato, u vrijeme objavljivanja »Pjevnika« u Hrvatskoj još nije bilo organiziranih hodočašća u Lurd. Pretpostavljamo da su se popijevke prema ovim uputama vjerojatno pjevale po lurdskim špiljama sagrađenim u hrvatskim krajevima.

Priređivači »Pjevnika« nisu naznačili iz kojih su vrela preuzeli te popijevke, ali melodijske i tekstualne analize pokazuju da su lurdske pjesme preuzete iz stranih vrela »kojih je u ono vrijeme bilo veoma mnogo jer su ih posjedovali mjesni učitelji 'školnici' koji su ujedno bili i redoviti orguljaši u župnim i drugim crkvama«. ¹⁷

Osim francuske lurdske pjesme *Sred te se pećine*, ostale tri pjesme — *Marijo Hrvati te zovu*, *Prejasna Kraljice*¹⁸ i *O pruži mile ruke* odaju dojam, kako u melodijskom tako i u tekstualnom smislu, da su zapravo pohrvaćeni napjevi iz slovenske glazbene baštine.

Pjesmu Majci Božjoj Lurdske *Marijo, Hrvati te zovu*¹⁹, koju se pjevalo pred špiljom [br. 1]²⁰ može se nazvati preporučnom pjesmom za hrvatski narod.²¹ Pisana je u stilu molbenice u kojoj solist iznosi molbe u ime naroda, dok se ostali uključuju u pripjev, proseći: »Marijo, ti mila Majčice... Ah, spasi, Majčice, spasi nas!« Pripjev »Marijo, ti mila Majčice« privlači posebnu pozornost s obzirom na

15 Vatroslav Kolander, rođen 1848. u Varaždinu, gdje je završio gimnaziju, a bogosloviju u Zagrebu. Muzičke nauke je polazio u Pragu i Beču. Od 1875. do smrti bio je orguljaš prvostolne crkve u Zagrebu. S prebendarom Karlom Kindleinom izdao je 1895. veliki crkveni kantual »Pjevnika«. Bio je virtuoz na orguljama i izvrstan glazbeni pedagog i teoretičar, koji je odgojio plejadu muzičara, a među njima i svog nasljednika prof. Franju Dugana. Osnivač je Cecilijanskog društva i prvi njegov potpredsjednik. Umro je 1912. godine. (Usp. sadržaj Glazbenog priloga 1907–1936, Sv. Cecilija, 8; Z. Kolander, Profesor Vatroslav Kolander, Sv. Cecilija, 1910, 4, 60–96; M. Demović, Rasprave i prilozi iz stare hrvatske glazbene prošlosti s bibliografijom, Zagreb, 2007, 454).

16 Opis »Pjevnika« i njegova sadržaja nalazi se u M. Demović, Rasprave i prilozi iz stare hrvatske glazbene prošlosti s bibliografijom, (ur. M. Babić), Zagreb, 2007, 454–456.

17 M. Demović, Rasprave i prilozi iz stare hrvatske glazbene prošlosti s bibliografijom Zagreb, 2007, 456.

18 Popijevka je uvrštena među lurdske pjesme i u molitveniku: Novi vijenac molitava i bogoljubnih pjesama za hrvatski katolički puk biskupije bosanske i srijemske, Đakovo, 1908, 421–423, 521–535.

19 Isti tekst pjesme donose i molitvenici: Novi vijenac molitava i bogoljubnih pjesama za hrvatski katolički puk biskupije bosanske i srijemske, Đakovo, 1908. 421–423, 521–535; Isus, prijatelj malenih ili pustite k meni malene. Molitvena knjižica s katekizmom i pjesmama za dječake, prir. i izd. Zbor duhovne mladeži zagrebačke, Ljubljana, 1912, 336–338; Zdravo Marijo. Molitvenik za štovatelje bl. Dj. Marije posebice za hodočasnike k M. B. Bistričkoj, prir. M. Halužan, Zagreb, 1910, 474.

20 Brojevi u uglatim zgradama odnose se na glazbene primjere na kraju studije.

21 U kratkoj povijesti Svetišta M. B. Trsatske u Hrvatskom primorju fra J. Ivančića, izdanoj u Trsatu 1895, ta je pjesma nazvana *Preporučna pjesma Bl. Dj. Mariji na Trsatu*, 416.

to da u nekim molitvenicima označava naslov popijevke *Marijo, ti mila Majčice*, i to uvršten među lurdске popijevke.²²

Popijevku *Marijo, ti mila majčice* u notnom obliku nalazimo u marijanskom repertoriju u »Crkvenoj pjesmarici za srednje škole za mješoviti dački zbor«²³ te »Crkvenoj pjesmarici za niže i više pučke, više djevojačke i nalik na njih škole za dvoglasno pjevanje« iz 1909. godine Vilka Novaka,²⁴ kao i u »Crkvenoj pjesmarici Franje Ksavera Vilhara–Kalskog« iz godine 1911.²⁵ Naime riječ je o obrnutom tekstualnom redosljedu kitica i pripjeva popijevke *Marijo, Hrvati te zovu* iz »Pjevnika« Kindleina i Kolandera, s različitom melodijom.

Koji je razlog zamjene kitice i pripjeva u pjesmaricama i molitvenicima? Moguće je pretpostaviti da je popijevka *Marijo, ti mila Majčice* [br. 2] nastala kao plod domaćega stvaralaštva, a po uzoru na već postojeću stranu melodiju *Marijo, Hrvati te zovu* koju donosi »Pjevnik«, čiji je autor teksta i melodije i ovaj puta ostao anonimn.

3. Popijevke u čast Gospi Lurdskoj u vrijeme cecilijanskog pokreta u Hrvatskoj

Organizirani cecilijanski pokret u Hrvatskoj službeno počinje 1907. godine utemeljenjem *Cecilijanskoga društva* u Zagrebu. Posebnost hrvatskoga cecilijanskog pokreta proizlazi iz povijesno–ekonomske situacije zemlje te se odražava u osobini patriotskoga nastojanja oživljavanja u zaborav potisnute baštine, reduciranjem tuđinske crkvene pjesme te poticanjem novoga stvaralaštva.

Za očuvanje hrvatske nacionalne svijesti na području društvenoga, kulturnoga i vjerskoga života tri su čimbenika bila presudna tijekom stoljeća hrvatske povijesti, a napose u 19. stoljeću. To su jezik, pjesma i vjera — najljepše ujedineni u crkvenim popijevkama koje su iskazivale, uz vjersku, i najemotivniju stranu hrvatske pučke duše. Naš je puk to pokazao u svojim stihovima i pjesmama, osobito Majci Božjoj koju je oduvijek častio i kojoj je hodočastio isposničkim putevima i

22 Molitvenici u kojima je pjesma uvrštena među lurdске pjesme su: Kruh nebeski, Zavod sv. Jeronima u Rimu, Rim, 1961, 454–455; Gospodine, ostani kod nas jer će zanoćati. Molitvenik za sve katolike kršćane, osobito za one koji se nalaze u večer svoga života, Winterberg (Češka) 1930, 282.

23 Crkvena pjesmarica za srednje škole, Harmonizirao i za mješoviti dački zbor udesio Vilko Novak, učitelj glazbe i pjevanja u kr. muškoj učiteljskoj školi zagrebačkoj, naklada St. Kugli, Zagreb (bez godine). Pjesmarica također predstavlja izbor crkvenih popijevaka iz »Pjevnika« Karla Kindleina i Vatroslava Kolandera. Na temelju recenzije Mirka Novaka 1907. godine u Sv. Ceciliji o »nedavnom« izdanju te pjesmarice, dr. Demović 1907. godinu drži i godinom njezina izdanja (usp. M. Demović, Rasprave i prilozi iz stare hrvatske glazbene prošlosti s bibliografijom, Zagreb, 2007, 456).

24 Pjesmarica nosi naslov: Crkvena pjesmarica za niže i više pučke, više djevojačke i nalik na njih škole. Dvoglasno sa lakom pratnjom orgulja ili harmonija, udesio Vilko Novak, učitelj glazbe i pjevanja u kr. muškoj učiteljskoj školi zagrebačkoj, s dopuštenjem duhovne oblasti nadbiskupije zagrebačke br. 2391, od 24. travnja 1909, naklada kralj. sveuč. knjižare Fr. Župana (Stjep. Kugli), Zagreb.

25 O pjesmarici više u M. Demović, Rasprave i prilozi iz stare hrvatske glazbene prošlosti s bibliografijom, Zagreb, 2007, 462–464.

koracima, iskreno prožet vjerom koju je uvijek izražavao riječima i popijevkom punom iskrene topline, nade i povjerenja.

U vremenu cecilijanskoga pokreta u nas dogodilo se prvo hodočašće Hrvata u Lurd. U skladu s romarskim putovanjem odani hodočasnik i poklonik pod pseudonimom »Cetinski mlinar« izrazio je to zanosnom, iskrenom rodoljubnom notom u pjesmi popratnici na Prvom hrvatskom hodočašću u Lurd 1908. godine, koja se mogla pjevati po napjevu omiljele hrvatske davorije *Glasna, jasna*²⁶ skladatelja Ivana Zajca. Davorije su se pjevale na bojištu i neposredno prije polaska u boj, a trebale su obodriti vojnike. Tako je i ta pjesma popratnica, uz rodoljubne osjećaje vođene ljubavlju prema Mariji, bodrila naše prve hodočasnike, njih četiri stotine, na isposničkom putu prema Lurdu.

Popratnica Prvoga hrvatskog hodočašća u Lurd
Spjevao »Cetinski mlinar«

Sa obala sinjeg mora,
Sa širokih sa poljana,
I sa hridi vrlet–gora
Četa nas je svrstana;
Svi slušamo isti glas,
Ista miso vodi nas:
Ravnat brod,
Sjajit hod
Tam' gdje brza Gava hiti,
Mariju moliti!
Željni onog dana, kada
Putujemo punih grudi
Zora će nam da zarudi
Marijina usred grada,
Da pjevamo: zdravo oj,
Lurdska Djevo, cilju moj
Tvoja moć
Na pomoć
Nek' kod naših bude djela,
Djevice Preb'jela!
S Bogom, s Bogom ostaj dome,
Nemoj više tužan biti,
Ka boljitku samo tvome
Vjerna djeca će moliti!
Lurdska Gospo ljubi nas,
Hrvatski ć' uslišat glas.
Čut će plod
Mili rod,
Pa će pjevat ko i prija:
Živjela Marija.

26 Usp. Naša Gospa Lurdska, 1908, 8, 180.

3.1. O pjevanju hrvatskih hodočasnika u Lurdu

Uz molitve za osobne potrebe i potrebe domovine, za mir naroda i svijeta, i hrvatska je pjesma odzvanjala lurdskim svetištem, što je posebno vidljivo iz prigodnih hodočasničkih popijevaka čija je milozvučnost zadivila mnoge narodnosti prigodom prvoga hrvatskog hodočašća u Lurd 1908. godine, što se razabire iz nekih sačuvanih svjedočanstava iz putnih uspomena.

U ponoći bilo je noćno klanjanje. Te su večeri Hrvati tako zvonko i milozvučno pjevali, da su upravo zanjeli starješinu Svetišta, koji je na glas doviknuo hodočascima: »Svi ostali neka prestanu pjevati, samo neka Hrvati prosljede pjevati!«²⁷

Kraj mene stajao je neki englezki svećenik, koji kad je vidio, gdje pjevasmo uz note iz naših putnih knjižica, molio me, da mu knjižicu na čas odstupim, te počeo s nama hrvatske rieči čitati i po notama pjevati. Isto činili su i neki Francuzi i Španjolci (...) Kako već spomenuh, mi smo Hrvati uvijek bili medj svim tudjincima predmetom obćenite pozornosti (...) sve im se na nama sviđa, naša pobožnost, pjevanje, naši znakovi, putne knjižice — baš sve. Naše znakove hoće da si izmiene za svoje, a knjižice hoće da imadu zbog naših liepih Marijanskih pjesmica. (...)

Hrvatski je biskup služio svečanu pontifikalnu misu na kojoj je trebao pjevati mjesni zbor pa se Hrvati nisu nadali da će oni morati pjevati. Nastao je nesporazum pa su Hrvati trebali pjevati. Na orguljama je svirao Milan Fržić, bivši župnik u Rasinji. Što Hrvati nisu postigli latinskom misom, popravili su kasnije hrvatskim pjesmama. (...) Bilo bi poželjno da se kod budućeg hrvatskog hodočašća u Lurd, organizacija kod svakog člana propita, dali je pjevač. Kojim glasom pjeva, pa da u Lurd dođe uvježbani pjevački zbor, kako ne bi bilo u buduće nikakve zabune.²⁸

Pjesma koja se najviše pjeva u Lurdu je pjesma »Sred te se pećine«. Iz putnih uspomena na prvo hrvatsko hodočašće saznajemo da je:

Osobito čarobno djelovala na sve hodočasnike, navlastito francezke, naša hrvatska pjesma lurdska sa refrainom »Zdravo, Marijo!« Francuzi pokazahu i tuj osobite simpatije spram nas Hrvata. Nije s toga ništa neobično, što su s nama po koji put zapjevali refren: »Zdravo, zdravo, zdravo Marijo!« — A zar nije i to utješiv pojav, da su i tudinci tako rado i s tolikim zanimanjem slušali naše hrvatske pjesme...²⁹

Na melodiju te francuske hodočasničke pjesme *Sred te se pećine* ispjevano je u nas nekoliko različitih tekstova, prilagođenih ritmičkoj i melodijskoj strukturi predložka. O tome nam svjedoče pjesmarice i molitvenici s naznakom »ova se pjesma pjeva na melodiju *Sred te se pećine*«. Raznovrsnost tekstova te pjesme nastala je vjerojatno zbog kreativnosti naših hodočasnika koji su svake godine išli u Lurd. Na istu se melodiju pjeva: *U Lurdu se pojavi*,³⁰ *Nebeska se Gospa*,³¹ *O čudna Djevice*,³² ali i *Krunica Gospe Lurdske*.³³

27 B. Škrivanić, *Pred Masabjelskom Hridi, Naša Gospa Lurdska*, 1908, 1, 9, (193–205) 202–203.

28 I. N. Jemeršić, *Hrvati u Lurdu. Putne uspomene na Prvo hrvatsko narodno hodočašće u Lurd god. 1908*, Zagreb, 1909, 192–194.

29 *Isto*, 185–186.

30 *Magnifikat. Crkvena pjesmarica*, Zagreb 1931, 336; *Srce Isusovo, spasenje naše*, Zagreb, 1971, 104–105; *Srce Isusovo, spasenje naše (XV)*, Zagreb 2001, 88; *Blagovest. Crkvena pesmarica*, Beograd, 1972, 161.

Lurd nazivamo gradom krunice, što i nije čudo jer sve što se u njemu dogodilo, dogodilo se u znaku svete krunice. Četvrto izdanje molitvenika »Ava Maria« donosi prijevod više kitica pjesme *Sred te se pećine i Krunicu Gospe Lurdske* s obrazloženjem:

Dosada su se u našoj lijepoj Hrvatskoj pjevale same nekoje kitice divne lurdske pjesme: »Sred te se...«. Nešto prije, nego je krenulo II. hrv. hodočašće u Lurd, preveo je jedan redovnik Družbe Isusove čitavu tu pjesmu.³⁴ Kad se dakle dovrši prvi dio, te pjesme: »Pozdrav na dolasku« onda neka se počme drugi dio: Krunica Gospe Lurdske: »Jer u slavu« — jer je napjev isti. Tako se pjeva u Lurdu i u svim Marijinim svetištima, tako neka se odsele razlijega ova divna pjesma po našim krajevima.³⁵

Krunica Gospe Lurdske sastoji se od šest desetica. Postupno odvijanje događaja ukazanja i poruka kroz pjesmu je izraženo u pet desetica koje ujedno možemo nazvati »lurdskima« jer govore o onom što se ondje dogodilo. Šestu bi pak deseticu krunice mogli nazvati »našom«, tj. »mi prema Lurdu«.

Gle opet Hrvata,
U novi Tvoj grad,
O majčice zlata,
Čuj pjesme im sklad!

Iz zapisanih putnih uspomena hodočasnika saznajemo: »Nakon procesije naši Hrvati pođoše opet k Špilji gdje se molila krunica, a i inače pjevale se mnoge lijepe hrvatske pjesme, kano: 'Marijo, o mili glas' (...) 'Prejasna Kraljice' (...) a i druge.³⁶«

O pjevanju i pjesmama u Lurdu također saznajemo iz jednog osvrta na hodočasničke pjesme u Lurdu u časopisu Sv. Cecilija iz 1910. godine, skladatelja Ivana Muhvića. Kao sudionik Drugoga hrvatskog hodočašća 1909. godine Ivan Muhvić izražava svoj sud o pjevanju u Lurdu, koje po njemu nije na glazbenoj razini Hrvata iz dva razloga: nediscipliniranosti i nejedinstvenosti u pjevanju, jer: »Neće da se jedan drugome prilagodi, nego svaki svoje 'vozi' — prema onome kako se već u njegovu kraju pjeva. Svakome je mjerodavna 'kod nas se tako pjeva' i misli,

31 Srce Isusovo, spasenje naše, Zagreb, 1941, 527–528.

32 Hrvatski crkveni kantual, Izdalo glazbeno pjevačko društvo Vijenac u nadbiskupskom bogoslovnom sjemeništu u Zagrebu. Tiskano u Ljubljani, 1934, 500; Srce Isusovo, spasenje naše, Zagreb, 1941, 527–528.

33 Mala slava Božja. Napivi za pisme, Lajčo Budanović u Novom Sadu 1908. godine, 25; Duhovna radost. Molitvenik i pismarica za kršćansko katolički narod s odobrenjem duhovne oblasti u Kalači. Sastavili Grgur Cserhati i Antun Priszlinger, izdaje Društvo Sv. Stipana u Budimpešti, izdavatelj Apoštolske Sv. Stolice u Rimu, 1940, 558–559; Zvijezda karmela. Priručnik i molitvenik Trećega reda Gospe Karmelske, Somborski Karmelski treći red, 644–645.

34 Usp. Ave Maria. Molitvenik za puk, priredili oo. kapucini na Rijeci, 4. izdanje, Rijeka, bez godine izdanja, 697.

35 *Isto*.

36 I. N. Jemeršić, Hrvati u Lurdu. Putne uspomene na prvo hrvatsko narodno hodočašće u Lurd god. 1908, Zagreb, 1909, 253.

da je onako najbolje kako on pjeva, a što je onda tomu posljedica nego: nejedinstvenost.«³⁷

Drugi razlog su:

i same pjesme, koje hodočasnici najviše pjevaju, također krive cijelom zlu; jer (bar većina njih) niti su pjesme pisane u crkvenom duhu, a niti su nikle na našem tlu, što se najbolje vidi iz zločestog naglaska riječi kod svih skoro pjesama. Tome je kriva importacija raznih tuđih napjeva, vrlo često i sumnjive muzikalne vrijednosti, a najobičnije bez ikakvog crkvenog karaktera.³⁸

Kao primjer Muhvić navodi prijevod pjesme *Sred te se pećine i Hoćemo Boga* te smatra da: »Mnogo bolja nije ni ona 'Rajska Djevo, kraljice Hrvata', i taj češki k nama presadeni napjev više naliči kakvoj ljubavnoj pjesmici nego li Marijinoj pjesmi.«³⁹

O zadivljenosti stranaca našim pjevanjem i pjesmama Muhvić kaže:

Mnogi se učesnici hodočašća hvale, kako su se stranci divili našem pjevanju, i da se nijesu mogli baš briljirati kod te, po nas Hrvate, tako prinjele same pjesme, jer te i oni pjevaju, nego je njih iznenadilo to, da se kod nas nikada ne pjeva jednoglasno nego uvijek višeglasno bilo dvo-, tro— ili dapače i četveroglasno, i to ne naučeno nego onako od naravi, po sluhu, kako običajemo kazati. Kako nas to u lijepom svjetlu prikazuje, s druge nam strane škodi, jer se svaki nas odviše oslanja na svoj dobar sluh, pa neće da pribiva skupnim vježbama, kojima bi se imala postići jedinstvenost u pjevanju.⁴⁰

Muhvić predlaže organizatorima lurdskih hodočašća povezivanje s Cecilijanskim društvom te zaključuje: »Ne moramo mi baš istim napjevima slaviti Djevicu Lurdsku, kojom je slave Francuzi i drugi narodi, ne moramo baš mi biti uvijek oponašatelji drugih naroda. Budimo barem u pjesmi samostalni, ako nas prilike sile u drugima granicama našega mišljenja i čućenja, da se ravnamo po drugima.«⁴¹

3.2. *Štovanje Majke Božje Lurdske — nadahnuće skladateljskoga rada hrvatskih glazbenika »cecilijanaca«*

Važna zadaća hrvatskoga cecilijanskog pokreta bila je reducirati tuđinske crkvene pjesme i poticati na novo stvaralaštvo. Tako se u pjesmarici »Hosana« iz 1911. godine Stjepana Hadrovića⁴² među lurdskim pjesmama, uz poznatu francu-

37 Usp. I. Muhvić, Pjevanje kod lurdskih hodočašća, Sv. Cecilija, 1910, 3–5, 28–29.

38 *Isto.*

39 *Isto.*

40 *Isto.*

41 *Isto.*

42 Stjepan Hadrović, rođen 1863. u Vrhovcu kod Ozlja. Kao gimnazijalac počeo je učiti glazbu kod prof. Kolandera, a nastavio kao bogoslov. Zareden je 1888. Od 1891. do 1914. je organist i *regens chori* nove sarajevske prvostolne crkve. Godine 1911. izdao je veliki crkveni kantual »Hosana«. Skladao je mnogo crkvenih skladbi. Napisao je djelo »Povijest crkvene muzike«. Bio je odbornik

sku *Sred te se pećine*, nalaze dvije Hadrovićeve pjesme u čast Gospe Lurdske: *K'o sjajan pojav* i *Sa pouzdanjem*. Autor tekstova tih pjesama nije nam poznat, premda je pri odabiru pjesama za zbirku »Hosana« Hadrović surađivao s vrsnim pjesnicima.⁴³ Popijevke su skladane za zbarsko izvođenje.

U zbarskoj popijevci *Sa pouzdanjem* skladateljski postupak asocira na Bachove harmonizacije protestantskoga korala, dok se u tekstu pjesme uočavaju motivi sjeđinjenja vjere i rodoljublja u teškim i beznadnim političkim prilikama hrvatske povijesti.⁴⁴

1. Sa pouzdanjem, vjerom tvrdom — gle uzdižemo k tebi glas.
Iz rajskog visa, Majko sveta — ti blagim okom gledni nas.
Gdje upiremo k tebi oči — u boli i u jadu svom,
I suzom žarkom molimo te — za najdraže nam, b'jedni dom.
2. Ti kraljicom si nekad bila — Hrvatuu, kad je dizzo mač,
Da ognjište i vjeru brani — ti tišala si cv'jel i plač,
Ti l'jevala mu divsku snagu — da poput lava brani krst,
I on je bio kroz vijeke — k'o kremen stalan, k'o hrid čvrst.

Tekst popijevke *Sa pouzdanjem* bio je također glazbena inspiracija skladatelju Mirku Novaku. Njegova je skladba 1913. godine objavljena u Glazbenom prilogu Sv. Cecilije.⁴⁵

Popijevka koja je u vrijeme cecilijanskoga pokreta »zamijenila one neukusne pjesme francuskoga podrijetla, koje su se u nas pjevale u čast Lurdske Gospi«⁴⁶ jest pjesma *Marijo, lurdska o kraljice*, koja se pripisuje fra Anđelku Dobrostalu.⁴⁷ O njoj više saznajemo od samoga fra Anđelka, koji 1. svibnja 1917. godine o tom piše uredniku Sv. Cecilije:

Šaljem Vam jednu pjesmu koju sam čuo pjevati u našoj Podravini već odavna. Ne znam od kuda je izašla, no vrlo mi se sviđa. Kako nisam tu pjesmu čuo od nijednog orguljaša već ju narod sam pjeva, držim da nije nigdje objelodanjena. Da se ta pjesma u čast Majci Božjoj što više proširi, mislim, da bi bilo dobro, da se objelodani u glazbenim priložima. Harmonizirao sam je, pa Vam je šaljem. Vladao sam se kod toga po nauci raznih harmonizacija našeg osobitog glazbenika g. Dugana, pa držim, da će harmonizacija biti

Cecilijanskog društva. Umro je 1933. u Sarajevu kao kanonik, veliki prepošt kaptola vrhbosanske i generalni vikar vrhbosanski.

43 Usp. H. Mihanović–Salopek, *Hrvatska crkvena himnodija 19. stoljeća*, disertacija, Zagreb, 2000, 120.

44 Usp. *isto*, 192.

45 *Glazbeni prilozi Sv. Cecilije*, 1913, str. 225. Skladba je kasnije objavljena u pjesmaricama *Magnifikat*, 328 i *Andeosko cvijeće*, 235.

46 Sv. Cecilija, 1922, 2, 53–54.

47 Luka fra Anđelko Dobrostal rođen je u Ferdinandovcu. Poslan je u Zavod za slijepce u Zagrebu, gdje je bio jedan od najboljih đaka. Znao je svirati orgulje, a uz to je bio vrlo nadaren, marljiv i pobožan, ali slabe tjelesne građe. Zamolio je oce kapucine da ga prime u svoj red kao laika. U kapucinskom samostanu u Splitu i Dubrovniku završio je glazbenu naobrazbu te je vodio pjevački zbor. Bavio se kompozicijom i harmonizacijom raznih pjesama. Umro je 8. siječnja 1922. u bjelovarskoj bolnici u 37. godini života.

dobra. Osvjedočen sam o tom to više što sam dao pjesmu pregledati ovdiješnjim glazbenicima, koji su izjavili da je raspored pojedinih dionica na svom mjestu. Ako pjesmu objavite, nemojte spomenuti: slijepac, jer tamošnjim glazbenicima ne bi bilo drago da se slijepac tu ističe.⁴⁸

Dobrostralova pjesma *Lurdskej Gospi* objavljena je u Glazbenom prilogu Sv. Cecilije 1918. godine na 10. stranici. Od tada ju je moguće naći u svim molitvenicima i pjesmaricama. U hrvatskoj liturgijskoj pjesmarici izdanoj u Zagrebu 1983. godine »Pjevajte Gospodu pjesmu novu« (PGPN) nalazi se pod brojem 797.⁴⁹

Popijevkama pučkoga podrijetla, pogotovo onima koje se pjevaju dvoglasno, možda i ne pristaje Duganova obradba koja je bila uzor cecilijanske obradbe, pa tako i fra Anđelku Dobrostralu. Takvim popijevkama bolje pristaje nacionalno-folklorna harmonizacija koju je putem razvoja hrvatskoga cecilijanstva izrazio u svojoj djelatnosti mo. Albe Vidaković.

Albe Vidaković (1914–1964) nedvojbeno je najznačajniji skladatelj novije hrvatske crkvene liturgijske glazbe cecilijanskog razdoblja. U njegovoj djelatnosti treba izdvojiti izraziti smisao za umjetničku obradbu hrvatskih folklornih motiva, napose u marijanskim popijevkama koje je ostvario u zbirkama »Devet marijanskih stihova«⁵⁰ iz 1951. godine i »Gospi u čast«,⁵¹ za jedan ili više glasova i orgulje, Zagreb, 1961.

Interpoliranje autentičnih hrvatskih folklornih elemenata koje je Vidaković ostvario u crkvenoj glazbi, napose u himnu Gospi Lurdskej *Marija sva je bez ijedne ljage* (PGPN, br. 618) u prijevodu isusovca o. Milana Pavelića, još je više dragocjeno, s obzirom na dotadašnji nedostatak folklorne prisutnosti na crkvenom području.⁵²

Autor je u tom marijanskom himnu uspio postići usklađenost formalne, ritmičko-metričke i logičke, tj. sadržajne komponente glazbe i teksta. Posebnost glazbenoga izričaja u himnu *Marija, sva je bez ijedne ljage* jest u malom melodijskom ambitusu pučke folklorne melodijske linije i ritmu podređenom ekspresiji samoga teksta, čija je posljedica ritam mješovitih mjera. Opće poznata formula glazbenog izričaja ide uvijek za tim da bude vjerna tekstu i da u njemu traži ritam i melodi-

48 Sv. Cecilija, 1922, 2, 53–54.

49 Melodija te pjesme kreće se oko dviju strukturalnih nota, tj. *g* i *b*, u ambitusu velike sekste s tri početka polufraza na noti *b*. Nota *c* je melodijski vrhunac, ali ovdje je samo ukrasne prirode, tj. izmjenična nota. Svaka je polufraza silaznoga melodijskog tijeka, što upućuje na jednostavnost, tj. pučki izričaj koji u tekstu traži ritam pjesme. To je vidljivo u nepravilnoj mjeri i dvoglasju s rožnim kvintama. Melodijsko je uporište popijevke na tonu *b*.

50 Sadrži popijevke: Zdravo, majko Djevice; Zdravo, Djevo, djeva slavo; Majku Boga velikoga; Zdravo zvijezdo mora; Kraljice sv. Krunice; Rajska kruno; Marijo, svibnja kraljice; Noćas, Gospo, djevičansko lice bijelo; Molitvama evo smo.

51 Zbirka sadrži popijevke: Gospi radosnoj, Gospi žalosnoj, Gospi slavnoj, Gospi Lurdskej I, Gospi Lurdskej II, Gospi Fatimskoj i Gospi od brze pomoći.

52 Usp. H. Mihanović, Stvaralaštvo hrvatskih cecilijanaca i postcecilijanaca na području crkvene marijanske himnodije, u: Štovanje Bogorodice u Hrvata u XIX. i XX. stoljeću. Zbornik radova s X. međunarodnog mariološkog kongresa, Zagreb, 166–172, 168.

ju,⁵³ te da pokazuje, kako tumači A. Vidaković, »pobožno dostojanstvo i ozbiljnost«. ⁵⁴

Posebnom vrsnoćom odlikuje se popijevka *Sred lurdske pećine* [br. 3] (PGPN br. 799), koja pruža slušni dojam mistične smirenosti. Autor teksta te pjesme je isusovac o. Mijo Škvorc, pomoćni biskup zagrebački, a glazbe mo. A. Vidaković. Cjelokupan pravac melodije kontinuiranoga je kružnoga tijeka, izražen u mjeri. Taj ritam temelji se na valceru, tipičnom iskustvu stila kružnoga melodijskog tijeka. Misleći geometrijski, u ternariju se nazire vremenita metafora trokuta [br. 4], prostornoga lika bliskoga krugu. Misleći tijelom, osjećamo kako je kružno kretanje razvoj pokreta njihanja prikladnoga za smjer ljuljanja koji odgovara dvostrukom kretanju odlazak–povratak u smislu nadilaženja bilateralnosti.⁵⁵

Odjekivanje melodije *Sred lurdske pećine* s ponovnim vraćanjem na početak stiha, zvučne slike koje odlaze i vraćaju se amo–tamo, jasno otkrivaju »njihalo«, što nije simbol beživotne nepokretnosti, nego iskonsko naručje u čijem se »mirnom valu« biće njišući smiruje. U takvom melodijskom kretanju javlja se intenzivniji osjećaj da smo nošeni. Nadalje, u toj ternarijskoj formi pokret glazbenoga tijeka melodičniji je, trajniji i sličan neprekinutom tijeku glasa koji pjeva. Nošeni smo amo–tamo — iskustvo njihanja u lađi, iskustvo djeteta u majčinu krilu, iskustvo koje se pretače u mistično iskustvo. Zahvaljujući kružnom melodijskom tijeku ostvaruje se fuzija mnoštva ljudi s osjećajem zadovoljstva — ekstaze.

Osobitu pozornost privukla je pjesma *Kraljici Hrvata* u crkvenoj pjesmarici »Andeosko cvijeće«. ⁵⁶ Pjesma je uvrštena u općeniti repertorij posvećen Blaženoj Djevici Mariji, premda njezin sadržaj jasno govori o Hrvatima i Lurdu.

S plodnih ravnica, s pustih vrleti pred masabejsku ponosno hrid
K Tebi o Majko Kraljice, leti Hrvatska nekad kršćanstvu zid.
Kraljice jaka, kliču Hrvati, uništi staru kletvu i vaj,
Budi nam opet ljubezna mati, vrati nam staru sreću i sjaj.

Cvala nam nekad nada i vjera, bratska je sloga slavila pir,
Prijegorna ljubav oblake tjera, grlio dom nam blaženi mir.
Kraljice možna, vape Hrvati, uništi staru kletvu i vaj,
Budi nam opet ljubezna mati, vrati nam staru sreću i sjaj.

53 Usp. J. S. Golenić, *Osnove glazbene estetike* — u: *Crkvena glazba, priručnik za bogoslovna učilišta*, Zagreb, 1988, 85.

54 *Isto*.

55 Usp. S. Guerra Lisi — G. Stefani, *Gli stili prenatali nelle arti e nella vita*, Rim, 2001, 93–94.

56 Andeosko cvijeće. Crkvena pjesmarica s važnijim obredima i molitvama, sabrao Franjo Perše, Zagreb, 1938, 224. Pjesmarica se sastoji od dva dijela. Kako stoji u prologu pjesmarice, »U prvom su dijelu 'Andeoskog Cvijeća' posve točno iste pjesme kao u novom 'Hrvatskom crkvenom kantualu', što ga je izdalo Glazbeno i pjevačko društvo 'Vijenac' zagrebačkih bogoslova. Te su pjesme u cecilijanskom duhu, pa treba da se njihovo pjevanje pomalo uvede u sve crkve. U drugom su dijelu razne druge crkvene pjesme, koje nisu u 'Hrvatskom crkvenom kantualu', a koje se ipak još uvijek pjevaju.«

Pjesmarica »Andeosko cvijeće« donosi samo tekstove pjesama, a uz svaku je pjesmu označeno mjesto notnoga objavljivanja. Popijevka *Kraljici Hrvata* [br. 5] objavljena je u prilogima časopisa *Sv. Cecilija*,⁵⁷ a iz sadržaja priloga saznajemo da je autor teksta dr. Fran Binički.⁵⁹ Popijevka se pak nalazi u vokalnim radovima crkvenoga skladatelja slovenskoga podrijetla Karla Adamića,⁵⁹ ali pod naslovom *S plodnih ravnica* (za sopran s mješovitim zborom), što je njezin početni stih.⁶⁰ Godine izlaženja napjeva u Glazbenim prilogima *Sv. Cecilije* najvećim dijelom odgovaraju vremenu postanka kompozicija.

Istraživanjem povijesnih i biografskih podataka autora teksta dr. Frana Biničkoga, kao i skladatelja Karla Adamića, dolazimo do podatka da je dr. Binički sudjelovao na prvom hrvatskom hodočašću u Lurd 1908. jer se njegovo ime nalazi u imeniku hrvatskih hodočasnika.⁶¹

Tijekom boravka u Lurdu, 15. kolovoza, napisao je prigodnu pjesmu *Pred hridinom Masabjelskom*.⁶² Pretpostavljamo da je na temelju svojih duhovnih doživljaja s lurdske hodočašća poslije načinio prepjev iste pjesme, ugrađivši u nju preveden latinski natpis *Natio Croatica Antemurale Christianitatis*⁶³, koji je bio upisan u umjetnički izrađeno srebrno srce okovano zlatom, koje su hrvatski hodočasnici na Veliku Gospu darovali Majci Božjoj u Lurdu, a u koje su bila upisana imena svih darovatelja koji su doprinijeli pribavljanju toga srca (četiri tisuće darovatelja). Pjesmu je u glazbeno ruho zaodjenuo Karlo Adamić.

U glazbenoj analizi te popijevke vidljivi su utjecaji u melodijskim pomacima skladbe K. Adamića *Kraljici Hrvata* te popijevke Anzelma Canjuge⁶⁴ *Ljiljane bijeli*

57 Usp. sadržaj Glazbenog priloga (1907–1936), *Sv. Cecilija*, 1912, 58, 1, 3.

58 Fran Binički rođen je u *Mušaluku* kraj *Gospića* 1875. Hrvatski je *svećenik*, pisac, filozof, novinar i esejist. Klasičnu gimnaziju završio je u Gospiću, a bogosloviju u *Senju*. Doktorirao je 1902. u *Innsbrucku*. Godine 1919. *župnik* je u *Širokoj Kuli*, a od 1924. u *Ličkom Osiku*. Pisao je pjesme, eseje i polemike, bavio se novinarstvom. Bio je vrstan prevoditelj, jer je znao *grčki, latinski, njemački, francuski, talijanski, španjolski, engleski, ruski, poljski, češki i bugarski jezik*. Nakon *partizanskoga* zauzimanja Gospića u *travnju* 1945. godine uhićen je i zatvoren u kaznionicu, gdje je obolio od *tifusa*. Prekasno je prebačen u bolnicu, pa je tako umro 1. *svibnja* 1945. Poznat je po svojoj knjizi »Predziđe kršćanstva. Povijest katoličke Hrvatske«, koju je 1924. godine izdala Jeronimska pučka knjižnica.

59 Karlo Adamić rođen je 1887. u *Sodražici* (Slovenija). Orguljsku je školu završio u Ljubljani, a učiteljski ispit položio na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Od 1908. do 1922. godine bio je ravnatelj kora stolne crkve u *Senju*. Službovao je u *Koprivnici* i *Križevcima*, a od 1933. godine bio je učitelj glazbe u biskupskom sjemeništu u *Splitu*. Izdao više zbirki pjesama i preludija.

60 Usp. sadržaj Glazbenog priloga *Sv. Cecilije* (1907–1936), 3. Hrvatski i slovenski skladatelj Karlo Adamić, *Sv. Cecilija*, 1988, 58, 1, 14).

61 Usp. I. N. Jemeršić, *Hrvati u Lurdu*. Putne uspomene na prvo hrvatsko narodno hodočašće u Lurd god. 1908, Zagreb, 1909, 384.

62 Tekstualni prikaz cijele pjesme nalazi se na kraju notnih priloga.

63 U potpunosti glasi: XV. Augusti Natio Croatica 1858. »Antemurale Christianitatis« 1908. *Virgini Immaculatae Filiae Promogenitae Ecclesiae Certae Spei et salutis Cor ad Cor* (usp. isto, 130–131).

64 Anzelmo Canjuga rođen je 1894. godine u Budislavcu kod *Varaždina*. U kapucinski je red stupio 1910, a prve je redovničke zavjete položio 1911. Potom odlazi u *Senj* gdje završava bogoslovne zna-

[br. 6], objavljene 1930. godine u časopisu *Sv. Cecilija* (sv. 2), pod naslovom *Majci Božjoj*. Njih su se dvojica zacijelo susreli u gradu Senju, gdje je Canjuga od 1911. do 1917. godine studirao bogoslovne znanosti, a Adamić bio ravnatelj kora stolne crkve od 1908. do 1922.

Skladbe *Kraljici Hrvata* i *Ljiljane bijeli* imaju nekoliko elementa koji ih povezuju: 1. ritamsku okosnicu, 2. unisonost na početku prve i druge fraze u trajanju jednoga takta, 3. karakterističan melodijski motiv uz skok za kvartu, 4. jednaku dužinu glazbenih fraza (4+4). Popijevka *Ljiljane bijeli* jednostavnije je glazbene fakture s prepoznatljivim B dijelom u popijevci *Kraljici Hrvata*. Uz vidljiv utjecaj u melodijskim pomacima, jednostavan je i melodijski luk — građen na isti način. Melodija *Ljiljane bijeli* rasterećena je harmonijskoga utjecaja, što se odražava na prozračnost melodijske linije, čiju su »tajnu skladateljstva mogli svladati samo vršni skladatelji kao što je bio Anselmo Canjuga«. ⁶⁵

Zaključak

Ovaj rad svjedoči o marijanskoj pobožnosti hrvatskoga naroda, koji je s dubokom vjerom i nadom hodočastio i danas hodočasti u Lurd te svoju pobožnost izražava popijevkama.

Prema broju popijevaka spjevanih njoj u čast pokazali smo da je pobožnost Majci Božjoj Lurdskoj bila i ostala vrlo obljubljenom u hrvatskom narodu te da su mnoga pokoljenja hrvatskih glazbenika obogaćivala riznicu hrvatske marijanske glazbe, nadahnuti upravo pobožnošću Majci Božjoj Lurdskoj. I dok se u tekstu nekih popijevaka uočavaju motivi sjedinjenja vjere i rodoljublja u teškim i beznadnim političkim prilikama hrvatske povijesti, u melodijskoj analizi odražava se stil vremena u kojem su popijevke nastajale, ali i pobožnost i vjera našega puka.

Pjesma je oduvijek bila povlašteno izražajno sredstvo kojim je puk izricao svoju vjeru i svetkovao blagdane, skupno i pojedinačno. Popijevka je stoga istinski plod ushita duha, te je s pravom možemo nazvati uglazbljenom ispovijesti vjere.

nosti, a za svećenika je zaređen 1917. [usp. sadržaj Glazbenog priloga (1907–1936), 4; O. Anselmo Canjuga, *Ljiljane bijeli*, prir. D. Grgurić, F. Leventić, D. Baumgarten, Zagreb — Rijeka, 1994].

65 Usp. M. Demović, *Rasprave i prilozi iz stare hrvatske glazbene prošlosti s bibliografijom*, Zagreb, 2007, 409.

Prilog 1
Example 1

Majci božjoj lurdskej.
(Pred spijom.)

Pocožno. Solo.

Ma - ri - jo Hr - va - ti to zo - vu u - si - bi njim pro - šti - cu o - gla -
Cvi - li - smo pred raz - pa - tim spa - som pla - ka - smo sa sr - cam i

vu Dom mi - li ah spa - si po - sve - ti Hr - vat - ska ava Te - bi
som Skru - še - no zar - pre - svet o - se - za. Pul - i kriš - ta - za, nos

Prilijev. Tutti.

da le - ti Ma - ri - jo mi - la maj - ci - ce Pred to - bom pa - da - mo
on u - ze. Ma - ri - jo mi - la maj - ci - ce Pred to - bom pa - da - mo

ni - či - ce, čuj maj - ko pu - ni bo - li tu - zan glas, Ah spa - si maj - ci - ce

spa - si nas, Ah spa - si maj - ci - ce spa - si nas

Prilog 2
Example 2

Ukosito.

1. Ma - ri - jo, ti mi - la maj - ci - ce, mi pred
to - bom pa - da - mo ni - či - ce, čuj, maj - ko, čuj bo - li tu - zan glas.

Ah, spa - si, maj - ci - ce, spa - si nas, ah, spa - si, maj - ci - ce.

Fino.

spa - si nas! Ma - ri - jo, Hr - va - ti to zo - vu.
u - si - bi njim ti pro - štu o - vu: Mi - li dom da
by si prej pra - ti, Hr - vat - ska ava ko - so da spa - si

2. Bes sr - jaha našeta maj - ci - ce,
Ti u našit prvi Tve ovčice,
Hrvatanku naredi, goveti,
Doma mihi milosci nak proev'jetti
Marijo, Hrvatit ta zova i. t. d.

D. O. al fine.

Prilog 6

Example 6

Liljane bijeli

D. D. - A. C.

1. Ljilja - ne bje - li ne - be - skog kra - ja,
 2. Ču - de - snog ki - pa mi - lo - sno cvije - će
 3. Is - pred tvog ki - pa drh - ta - vih gru - di,

1. ljep - si i dra - ži no su - na - šca sjaj,
 2. si - pa - la ti si na hr - vat - ski dom,
 3. ro - ne - či su - ze mi va - pi - mo svi:

1. mi - ri - sni cvije - te vječ - no - ga ra - ja,
 2. za - no - sno na - rod do - te - be kre - će
 3. hva - la ti, Maj - ko, uz - nas vjek bu - di,

1. Kra - lji - ce ne - ba, po - moć nam daj.
 2. mo - leć su te - bi i Sin - ku tvom.
 3. tko će nam po - moć, a - ko ne ti!

Prigjev:
 1-3. Maj - či - ce, čuj svo - je dje - či - ce glas,
 bra - ni ti št - ti nas, mo - li za nas,
 bra - ni ti št - ti nas, mo - li za nas.

Pred hridinom Masabjelskom

Tiha nojca krila stere. Svud tišina tajna;
 Svud mrak gusti: Gdjegdje samo trepti zvezda sjajna.
 A gle tamo pred hridinom, kraj šumorne Gave
 More svjetla, more ljudstva gromko grmi: »Ave!«
 Bezbroj srca burno kuca, bezbroj usta slavi
 Neporočnu Djevu, štono zmiji glavu smlavi,
 Što stotruko vjeru čvrstu i ufanje plaća,
 Očajnikom nadu lieva, bolnim zdravlje vraća.
 Sa svih strana ljudstvo grne usred noći crne,
 Rušeć medje i zapreke, što ih diele vieke,
 Ljubazno se puci slažu ko rođena braća.
 Iz gradova naših bielih, iz zabiti selske
 Do hridine posvećene Tvoje Masabjelske
 Pohrlismo i mi k Tebi, Zdravlje bolestnika,
 Pohrlismo biedna djeca Tvojih bojovnika,
 Što srtahu u smrt slavnu na poljanu ratnu,
 Za križ sveti Sinka Tvoga i slobodu zlatnu.
 Gromko grme naši glasi, suza lice kvasi,
 Iz srca se k Tebi krile molbe i uzdasi.
 Oj ne prezri našeg glasa, naših suza bonih,
 Što ih s nami u daljini rone milijoni:
 Očisti nam, ukrasi nam srca, Djevo čista,

Nek u njima vjera cvate, nada, ljubav blista,
Izvidaj nam rane, Mati, s kojih duša pati.
Gledni milo još na jednu bolestnicu biednu:
Kraljica je nekad bila, sreća joj je cvala,
Dok je Tebe Majkom svojom i Kraljicom zvala;
Sad ju toče jadnu crvi, kleti jal ju mrvi,
Kajinovo sjeme kletu skvrni njene grudi,
Bezbroj Juda dnevice joj lažni cjelov nudi,
A pako se crni digo, da joj s čela skine
Križ Isusa, Sina Tvoga; da ju u grob rine.
Oj Kraljice naših predja, kliču Te Hrvati,
Ne prezri nam molbe smjerne, naših suza bonih,
Što ih rone zazivajuć Te s nami milijoni:
Kraljica nam opet budi i ljubezna mati,
Izdajničke razdri mreže, što ih pako veže,
Zatornike smrvi crve, što nam sreću mrve,
Hrvatskoj nam dragoj majci trajnu sreću vrati!

Devotion to Our Lady of Lourdes in Croatian Music Composition

Katarina Koprek^{*}

Summary

Devotion to Our lady of Lourdes has always been, and still is, cherished by the Croatian people, and so many generations of Croatian musicians have enriched the treasury of Croatian Marian hymns with songs inspired by their devotion to Her. As proof thereof, it suffices to point out that in twenty-two prayer books and twenty-two hymn books from the year 1895 to 2006, twenty-one canticles have been preserved which were dedicated to Our Lady of Lourdes. Some of these were taken from foreign sources, others came about through the creativity of reverent common folk and composers of the Cecilian and post-Cecilian periods as well as of modern songwriters.

Key words: folk hymns, hymns to Our Lady of Lourdes, Marian devotion, Croatian musicians of the Cecilian Movement

^{*} Doc. dr. sc. Katarina Koprek, Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb. Address: Vlaška 38, 10 000 Zagreb, Croatia. E-mail: katarinakoprek@hotmail.com